Берестецька Н. В., *кандидат педагогічних наук, викладач кафедри англійської мови та перекладу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)*
Мисечко О. В., *кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та перекладу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)*

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНІ МОДЕЛІ ІНТЕГРОВАНОГО ЗАНЯТТЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проаналізовано особливості іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей. Описано зміст та принципи впровадження елементів інтегрованого навчання в процес іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей. Розроблено дидактико-методичну модель інтегрованого заняття з англійської мови у процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей.

Ключові слова: *майбутніх офіцерів-прикордонники інженерних спеціальностей, іншомовна підготовка, інтегроване навчання, інтегроване заняття з англійської мови.*

The peculiarities of foreign language training of future officers-borderguards of engineer specialities have been examined. The content and principles of implementation of elements of integrated training within the process of foreign language training of future officers-borderguards of engineer specialities have been described. The didactic and methodical model of integrated English language lesson within the process of foreign language training of future officers-borderguards of engineer specialities has been designed.

Keywords: *future officers-borderguards of engineer specialities, foreign language training, integrated training, integrated English language lesson.*

Проанализировано особенности иноязычной подготовки будущих офицеров-пограничников инженерных специальностей. Описано содержание и принципы использования элементов интегрированного обучения в процессе иноязычной подготовки будущих офицеров-пограничников инженерных специальностей. Разработано дидактико-методическую модель интегрированного занятия по английскому языку в процессе иноязычной подготовки будущих офицеров-пограничников инженерных специальностей.

Ключевые слова: *будущие офицеры-пограничники инженерных специальностей, иноязычная подготовка, интегрированное обучение, интегрированное занятия по английскому языку.*

Постановка проблеми. В умовах сучасного етапу розвитку суспільства в значній мірі зростає роль інформації на всіх рівнях та сферах суспільного життя. Для фахівця уже недостатньо мати знання тільки на рідній мові, а необхідно мати фахові знання, спираючись на світову практику. Іншомовна підготовка – необхідна умова професіоналізму сучасного фахівця, що дозволяє працювати з інформацією усієї світової спільноти, а також спілкуватися з колегами за професією з різних країн.

В той же час актуалізується проблема іншомовної підготовки компетентних спеціалістів-інженерів, орієнтованих на підвищення свого професійного рівня. Формування високого рівня іншомовної професійної компетентності стає однією з основних функцій процесу професійної підготовки майбутніх інженерів, що передбачає пошук нових організаційно-методичних засобів і технологій підвищення якості підготовки фахівців [11].

Діяльність вищого військового навчального закладу спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості майбутнього офіцера з розумінням глибини зв'язків явищ та процесів професійної діяльності. Незначний зв'язок між предметами, що вивчаються, спричиняє труднощі у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей, оскільки самостійність навчальних дисциплін перешкоджає формуванню цілісної картини світу та органічному сприйняттю дійсності. Для прикладу, мовна підготовка майбутніх інженерів часто здійснюється осторонь динамічних процесів у сфері науки, техніки та виробництва. Вважаємо, що саме інтегрована форма навчання орієнтована на

ефективне вирішення зазначених вище проблем.

Проте практика проведення інтегрованих занять має лише епізодичний характер у сучасному ВВНЗ. Для ефективної організації іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей слід створити систему інтегрованих занять, які спрямовані на формування іншомовної компетентності на основі уже наявних технічних знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику професійно-орієнтованого навчання, зокрема професійну підготовку інженерів, вивчали А. Долженко, А. Гладир, Ю. Сорокіна, Т. Шпанько. Питання інтегрованого навчання посідає значне місце у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, Є. Глінська, Б. Тітова, Г. Максимов, В. Максимова вивчали міжпредметні зв'язки в навчанні. Л. Капічнікова, В. Філіпов досліджували інтегроване навчання під час іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів. Вітчизняні дослідники (О. Рудницька та ін.) здебільшого вивчали інтегроване навчання в межах початкової школи, а вища освіта залишалася осторонь імплементації бінарних уроків у навчально-виховний процес. Отже, проблема інтегрованого навчання у процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей потребує детального вивчення. Крім того, практика свідчить, що для ефективної організації інтегрованого заняття з англійської мови для майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей необхідно створити оптимальну дидактико-методичну модель проведення заняття такого типу.

Мета статті – вивчити особливості інтегрованого навчання у процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей, змалювати дидактико-методичну модель проведення заняття з англійської мови, а також визначити вправи і завдання для бінарного заняття.

Виклад основного матеріалу. Професійна орієнтація у процесі іншомовної підготовки обумовлює інтегрований підхід, який підкреслює зв'язок іноземної мови зі спеціальними дисциплінами шляхом виявлення у них комплексу необхідних даних. Очевидно, що зміст і технологія навчального процесу з іноземної мови повинні відображати цілі та завдання підготовки спеціаліста з урахуванням специфіки його майбутньої службової діяльності. Під час реалізації іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей необхідно враховувати як традиційні дидактико-методичні принципи, так і порівняно нові: виховання та розвиток міжнародно-орієнтованої особистості; гуманістичного розвитку курсантів засобами англійської мови; а також принципи проблемності, міждисциплінарної взаємообумовленості та взаємодоповнення, що тяжіє до інтеграції навчання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1-11] дав можливість визначити, що інтеграція – це не поєднання, а взаємопроникнення двох або більше предметів, не поєднання частин, а об'єднання їх в єдине ціле на основі спільного підходу. Розглянемо сутність поняття "інтегроване заняття". В свою чергу, інтегроване заняття – це таке, що проводиться з метою розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах.

Проведення інтегрованого заняття забезпечує формування у курсантів професійних навичок, цілісної системи уявлень про майбутню професійну діяльність; сприяє поглибленню та розширенню знань майбутніх офіцерів-прикордонників, діапазону їх практичного застосування у процесі виконання службових завдань.

Особливої уваги набуває проблема підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до іншомовного професійного спілкування, зокрема – курсантів немовних спеціальностей. Так, майбутні інженери потребують специфічних іншомовних навичок, а саме: знання професійної термінології, типових скорочень та кліше, навичок письмової комунікації, а також усного спілкування в межах виконання службових завдань. Викладач англійської мови не в змозі одноосібно ефективно виконати такі навчальні завдання, тому під час вивчення професійно спрямованих тем з дисципліни "Англійська мова" (наприклад, теми "Технічні засоби охорони кордону" тощо) виникає нагальна

необхідність залучення спеціалістів технічних галузей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, опитування викладачів, власний педагогічний досвід дозволили графічно зобразити модель організації інтегрованого заняття з англійської мови для майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей (Рис. 1).

Ми розглядаємо модель як комплексну інтегративну схему, що включає в себе впорядкований алгоритм педагогічних дій, які забезпечують досягнення педагогічних інтенцій, а саме – іншомовну підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей.

Структура моделі передбачає: мету, попередню діагностику, організацію навчального процесу, а саме проведення інтегрованого заняття з англійської мови. Складові моделі взаємопов'язані між собою і відображають упорядковану сукупність і послідовність процесу, що забезпечує реалізацію підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до іншомовного професійного спілкування та досягнення запланованого результату.

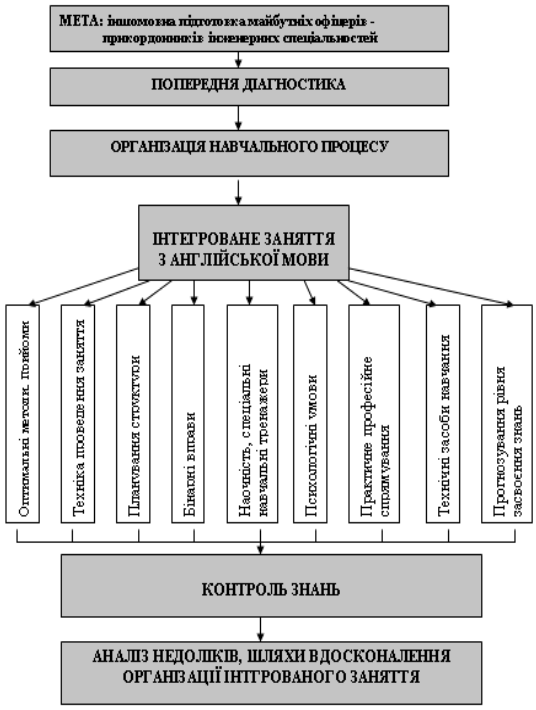

Рисунок 1. Дидактико-методична модель проведення інтегрованого заняття з англійської мови у процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей

Так, ми стверджуємо, що необхідними компонентами процесу організації інтегрованого заняття з англійської мови для майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей є: вибір оптимальних методів та прийомів викладачем, що забезпечують продуктивну роботу курсантів на занятті; техніка проведення заняття, що передбачає наявність інтересу до заняття, його відповідний темп і ритм, а також зміна різних видів роботи; планування структури уроку відповідно до принципів розвиваючого навчання; імплементація бінарних вправ; наочність, спеціальні навчальні тренажери для ефективного використання часу на занятті; психологічні умови, що передбачають дотримання психологічних принципів, наявність рівня сформованості мотивів навчання та підтримання позитивної атмосфери на занятті; практичне професійне спрямування; використання технічних засобів навчання (аудіо- та відеоматеріали, мультимедійного проектора, тощо); прогнозування рівня засвоєння знань.

Отже, враховуючи елементи моделі підготовку та проведення інтегрованого заняття з іноземної мови з теми "Технічні засоби охорони кордону" здійснюють два викладачі: викладач англійської мови, який є ведучим, а також викладач технічних дисциплін, який має консультативну функцію. Їх завдання полягають у визначенні змісту та обсягу навчального матеріалу з тих навчальних предметів, які вони викладають, відповідно до поставлених цілей та завдань інтегрованого уроку; вибір форм і методів реалізації навчального матеріалу; визначення об'єктивно існуючих зв'язків між базовими знаннями, які можна інтегрувати [9]. При цьому необхідно враховувати специфіку кожного навчального предмета та його можливості у розкритті загальних законів, теорій, ідей, які є інтегруючою основою кількох навчальних предметів [9]. У нашому випадку це дві навчальні дисципліни: "Англійська мова" та "Автомобільна підготовка та експлуатація автомобільної техніки".

Необхідна також координація діяльності та дій викладачів у процесі підготовки та проведення інтегрованого заняття. Координатором, зазвичай, є провідний викладач з певної проблеми. Його обов'язками є такі: конструювання змісту дидактичного матеріалу, визначення його

оптимального обсягу й ролі кожного викладача на занятті, засобів їхньої взаємодії та активізації діяльності курсантів під час заняття, раціональної технології реалізації змісту інтегрованого заняття, досягнення мети [6, 7].

Структура інтегрованого заняття зумовлюється поставленими цілями та завданнями, детермінується змістом навчання, особливостями діяльності викладачів та курсантів. Оскільки інтегроване заняття – це насамперед заняття систематизації та узагальнення знань, умінь і навичок курсантів [4], його оптимальною структурою буде така: повідомлення теми, цілей та завдань заняття; мотивація навчальної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників; актуалізація та корекція опорних знань; повторення й аналіз основних фактів, подій, явищ; творче перенесення здобутих знань і набутих навичок курсантів у нові ситуації; узагальнення та систематизація навчальних досягнень курсантів, основних ідей та наукових теорій, предметів, що є складовими інтегрованого заняття.

Важливу роль у підвищенні ефективності інтегрованого заняття такого типу відіграє його навчально-матеріальне та технічне оснащення (демонстраційні матеріали та прилади; матеріали для проведення дослідів, спостережень; аудіовізуальні засоби, таблиці, графіки, схеми, інструкції, тренажери, дисплеї тощо).

Провідний викладач під час заняття забезпечує високу організацію та дисципліну курсантів, їх самостійність, активність, ініціативність, демократичність, тактовність та етику спілкування; при цьому велике значення має інтегрована діяльність "активних" учасників заняття (курсантів і викладачів). Ґрунтовність, новизна, логічність і послідовність їх повідомлень, своєчасна корекція навчально-пізнавальної діяльності курсантів у ході заняття, поєднання зусиль "активних" і "пасивних" учасників (інформаторів і слухачів) сприяє реалізації поставлених цілей та завдань інтегрованого заняття.

Підбиває підсумки інтегрованого заняття також провідний викладач разом з курсантами [4]. Алгоритм їх дій приблизно такий: співвідношення досягнутих результатів з поставленими цілями та завданнями заняття, повідомлення про реалізацію змісту заняття (повністю, частково, не реалізовано); оцінка кращих повідомлень курсантів з точки зору інтеграції знань; аналіз недоліків у діяльності курсантів і виявлення резервів підвищення ефективності інтегрованого заняття, рівня навчальних досягнень курсантів.

Експериментальні дослідження, спостереження, опитування викладачів ВВНЗ, а також власний педагогічний досвід дозволяють стверджувати, що інтегроване заняття, що об'єднує діяльність викладачів різних дисциплін, значною мірою активізує навчальний процес, сприяє встановленню дієвих міжпредметних зв'язків.

Розглянемо стислий план інтегрованого заняття та його основних структурних елементів.

Тема: Технічні засоби охорони кордону. Будова автомобіля.

Вид заняття: інтегроване заняття.

Цілі та завдання заняття. Освітня – узагальнити та систематизувати знання щодо будови автомобіля засобами іноземної мови; розширення професійних знань, кругозору. Виховна – залучити курсантів до виконання службових обов'язків, сконцентрувати увагу майбутніх офіцерів-прикордонників на сучасних досягненнях науки і техніки, тобто технічних засобів охорони кордону. Розвивальна – сформувати потребу у здобутті знань, зокрема і в повсякденній практичній діяльності.

Обладнання: підручники, аудіо- та відеозаписи, тестові завдання, ілюстративний матеріал, картки.

Технічні засоби навчання: мультимедійна презентація, принтер.

План проведення заняття.

1. Організаційний момент. Рапорт чергового. Викладач англійської мови (на англійській мові) повідомляє тему заняття, знайомить курсантів з коротким планом заняття.

2. Основна частина. Введення в іншомовне середовище. Повторення вивченого матеріалу щодо номенклатури транспортних засобів, а також будови автомобіля (за необхідності пояснення відбувається українською мовою і здійснюється викладачем технічної дисципліни). Вивчення нового лексичного матеріалу (семантизацію технічних термінів потрібно здійснювати пояснювально-

ілюстративним методом за допомогою зорових опор – дошки, роздавального матеріалу, ТЗН тощо, – а також на основі перекладу лексичних єднань українською мовою. Вживання лексики іноземною мовою ілюструється прикладами). Робота з текстом професійного спрямування (рекомендується розпочинати після перегляду (прослуховування) інформаційних повідомлень з теми англійською та українською мовами). Проведення ділової гри (проведення конференції відбувається із залученням експертів. Також рекомендується викладачеві призначити курсанта для здійснення усного послідовного перекладу під час драматизації діалогів. За наявності часу під час заняття рекомендується курсантам розширити репліки, трансформуючи діалогічні висловлювання в монологічні).

3. Заключна частина. Демонстрація курсантами вміння узагальнювати засвоєну інформацію, робити висновки та відповідати на запитання. Викладачі підбивають підсумки заняття та оцінюють відповіді курсантів.

Висновки. Таким чином, інтеграція навчальних дисциплін в межах ВВНЗ – не механічна діяльність, а складний процес, що вимагає змін у змісті навчальних предметів, посилення в них спільних цілей та теоретичних концепцій. Можливість імплементації принципів інтегрованого навчання дозволяє підготовку курсантів до іншомовного професійного спілкування більш ефективно здійснювати, а отже посилює мотивацію, сприяє формуванню готовності до якісного виконання службових завдань у майбутньому, сприяє формуванню всебічно розвиненою особистості майбутнього офіцера-прикордонника. Дидактико-методична модель проведення інтегрованого заняття з англійської мови у процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей сприяє ефективній організації процесу іншомовної підготовки курсантів в умовах інтегрованого навчання.

Література

1. Берестецька Н. В. Інтегроване навчання як умова формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників інженерних спеціальностей до іншомовного професійного спілкування / Н. В. Берестецька, О. В. Герасимюк // Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів X Міжнародної наук.-практ. конф., (м. Вінниця, 14 – 16 вересня 2010 р.) / Вінницький Національний технічний університет. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – С. 309 – 312.

2. Гладир А. І. Підвищення якості професійної підготовки інженерів-електромеханіків в умовах інтернаціоналізації ринку праці / А. І. Гладир, М. Г. Гордієнко // Проблеми освіти: Збірник наукових праць. - № 4, 2010. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vkdpu/2010_4_3/193.pdf.

3. Глинская Е. А. , Титова Б. В. Межпредметные связи в обучении. / Е. А. Глинская, Б. В. Титова. – Тула. -1980. - 44 с.

4. Данилюк Д. Я. Учебный предмет как интегрированная система / Д. Я. Данилюк. // Педагогика. - 1997. - № 4. - С. 24 - 28.

5. Долженко А. В. Современные методы обучения в технических вузах / А. В. Долженко, Л. В. Шатуновский. - М. : Высшая школа, 1990. – 211 с.

6. Капичникова Л. Н. Межпредметные связи в обучении языкам. / Л. Н. Капичникова. // Русский язык в национальной юколе. - 1986. - № 10. – С 7.

7. Максимов Г. К. К дискуссии об интеграции школьных предметов. / Г. К. Максимов. // Педагогика. - 1996. - № 5. - С. 114 - 115.

8. Максимова В. Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы. / В. Н. Максимова. - М. : Просвещение, 1986.

9. Максимова В. Н., Межпредметные связи в обучении. / В. Н. Максимова, Н. В. Груздева. - М. : Просвещение, 1987. – 123 с.

10.Сорокина Ю. Н. Профессионально-ориентированное обучение иностранного языка в вузе / Ю. Н. Сорокина, Т. С. Шпанько. Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110225/fl4_sorokina.htm

11.Филиппов В. Интеграция: дань моде или реальная потребность? / В. Филиппов. //Учительская газета. - 1998. - № 3. - С. 6 - 7.